

De vloek van de scheids

Ik vlieg naar mijn vriendin Miranda in Italië, voor het meest dwarse stuk dat ik ooit schreef. Het wil niets liever dan ontaarden in een klucht, een kermisattractie, een dame met baard en zes tieten. Wie schrijft zet soms de deur naar de hel op een kier.

De meest gelukkige mens is hij die niets serieus neemt. Mira lacht alles juist weg omdat ze zichzelf uiterst serieus neemt.

Nu kan schateren om iets dat eigenlijk om te janken is tot gevolg hebben dat milde spot via bijtend sarcasme naar kil cynisme verkleurt. Die afgrond is ze, tot nu toe, niet ingelazerd.

Twaalf jaar geleden had Mira het ineens allemaal uitgezocht, ze was zesentwintig, ze wilde weg. Binnen een paar maanden sprak ze klaterend Italiaans. Ze huurde een bovenwoning in Bologna, de geboortestad van Pierluigi Collina. Ze wilde haar leven lang al scheidsrechter worden. Een grote. Minstens serie A. De meeste bevoegdheden had ze, maar de KNVB “zag verder geen mogelijkheden”.

‘En nu moet je helemaal naar Italië?’ vroeg ik, we hadden elkaar lang niet gezien, haar kwaal leek onoverkomelijker en monstreuzeur dan ooit.

Mijn vriendin kefte drie keer als een teckel, riep toen luid: ‘Kut! Kut! Kut!’ en begon razendsnel met twee vingers tegen haar oor te tikken. Glimlachend streek ze dwangmatig haar haren glad, gladder, gladst.

‘In Italië kan het wèl’, zei ze. ‘Daar verstaat geen hond wat ik roep.’

10 km boven land blader ik Pessoa door.

‘Wat is de mens anders dan een miezerig en blind insect zoemend tegen een gesloten venster? Instinctief voelt hij warmte en schitterend licht achter het glas. Maar hij is blind en kan het dus niet zien. Evenmin ziet hij dat er iets tussen hem en het licht in zit. En dus worstelt hij er zich verdoemd naar toe. Dichterbij dan het glas komt hij niet. Er zijn er die zich aan de verkeerde kant verder van het venster afbewegen, achterwaarts. Omdat ze helemaal geen glas meer om zich heen voelen schreeuwen ze: ‘We zijn erdoor.’ Hoe zou De Wetenschap kunnen helpen? Die zou enkel de specifieke hardheid en oneffenheden van het glas kunnen aangeven: hier dikker, daar dunner, hier grover, daar fijner... Naderen we daardoor het “zien” dichterbij?’

Het syndroom van Gilles de la Tourette komt in elk ras en iedere laag van de samenleving voor.

De patiënten vertonen spastische tics en dwangmatig gedrag. Soms vloeken, altijd ongewild. Geen twee patiënten zijn ooit gelijk. Het is een chemische kwaal, een balansverstoring van een neurotransmitter in de hersenen, dopamine.

Neuroloog Oliver Sacks schrijft: ‘De ziekte brengt dubbelheid: een “Het” met zijn eigen behoeften, eisen en beperkingen. Men wordt tegen zijn wil en uit eerbied voor het “Het” gedwongen dit te doen, dat te doen...die relatie tussen “Ziekte” en “Zelf” is bij Tourette bijzonder gecompliceerd, vooral als het syndroom sinds de vroege jeugd bestaat en met het “Ik” is meegegroei en er op alle mogelijke manieren mee is vervlochten. Het syndroom en het “Ik” vormen zich naar elkaar en vullen elkaar steeds meer aan, tot ze uiteindelijk, als een lang getrouwd echtpaar, één enkel samengesteld wezen vormen.’

Eén enkel samengesteld wezen.

Zoiets als een onberispelijke top-scheids die vanuit het niets “Vuile rukker !” schreeuwt tegen de nietsvermoedende keeper.

Ze haalt me van Marconi Airport en laat een heel repertoire aan tics en dwangmatigheden op me los. Voortdurend beklopt ze binnenkant-voorrui, roepend: “Godverdomme!”. Ook laat ze regelmatig het stuur los en vertoont ze symmetrie-gedrag. Dat betekent dat ze soms haar zinnen splitst omdat ze anders “scheef voelen”. Ik weet het, ik ken het, maar ben het ontwend. De combinatie van haar uitzinnige rijstijl, het krankzinnige Italiaanse wegennet en mijn onzinnige weerzin tegen meerijden, maken dat ik bij 150 km per uur het portier wil openen om terug te tijgeren naar huis.

‘Geen nood!’, roept ze, ‘Ik ken de weg!’

We suizen, samen met Tourette, die vloekend en tierend de macht over het stuur wil grijpen, “Bologna la Rossa” door.

‘La Rossa’ om alle roodstenen gebouwen, om de Communistische partij die hier jarenlang regeerde, en om, wat mij betreft, Mira’s vuurrode haar en de bloedrode chemie in haar subcortex, het oudste, diepste gedeelte van het zenuwstelsel, die haar nu als een blinde dinosaurus door de stad jaagt. En om de knalrode kaart die ik daarvoor zou willen trekken.

We schelen tien jaar. Miranda was mijn jonge buurmeisje in Schiedam. Een roodharig kind van elf dat nerveus met haar ogen knipperde als je iets zei. Dat stond lief. Alsof ze voortdurend een zwerm nachtuiltjes moest wegwapperen om beleefd te kunnen luisteren. Ik verwachtte altijd dat ze ook nog zou gaan stotteren, maar dat is nooit gebeurd. Wel begon haar hoofd steeds heviger te schudden. Ze wist het, maar merkte het zelf niet.

Mijn hoekhuis stond aan het eind van een doodlopende straat. Het had een blinde muur waartegen je kon ballen omdat er een doel op was geschilderd. Twee meter erboven zat mijn slaapkamerraam, dat in al die jaren maar één keer aan scherven vloog. De vensterbank was mijn tribune. Mijn vergane straatvoetbaljaren maakten dat ik de partijtjes graag volgde.

Op dagen dat het groepje niet speelde, oefende Mira in haar eentje op balbeheersing en dropkicks. Eén keer zag ik haar, op een verzengende zwembaddag in juli, urenlang de bal hooghouden. Haar moeder riep, het eten was klaar, hun keukendeur sloeg dicht. Ik draaide weg van het raam en zocht de koelte dieper in huis, wetend dat ze er nog stond, bezweet, beheerst. En ook dat ze, zolang ze speelde, niet knipperde of haar hoofd wiegde.

Hoe ver het pesten ging begreep ik pas toen ze op een dag mijn voortuin instoof met de posse nog op de hielen. Haar ouders waren niet thuis en ze had geen sleutel. Ik snelde naar de deur, gooide open en dicht, Mira bloedend en schuddend binnen, de posse snoeverig en lacherig buiten. Haar hoofd schudde zo hevig dat ik vreesde dat haar nek brak, en ze knipperde zo veel dat het me moeite koste haar niet meteen weer de straat op te schoppen. Ik kon haast geen pleisters plakken zonder te schreeuwen: ‘Hou op, ik word helemaal gek van je!’

Wat begin je als gereformeerde ouders met een kind dat elke zondag onder het avondgebed non-stop schuddend, tikkend en ratelend, alle eredivisie-uitslagen hardop blijft herhalen, op de toon van Frits van Turenhout. Voor haar vader en moeder was het alsof na Mira’s geboorte het Trojaanse hellepaard van de antichrist werd uitgepakt. In het gunstigste geval stelde hun dochter’s gedragingen hun geloof op de proef, maar ze konden hun angst voor de duivel maar met moeite de baas. Ze bespraken haar gedrag met de Raad van Ouderlingen, de huisarts en God. Intussen werden Mira’s tics talrijker en donkerder.

Werd ze bestraft? Ze zegt dat ze het niet meer weet.

Op haar zestiende begon het vloeken. Toen moest ze weg. Ze kwam het zeggen.

‘Waar ga je dan naar school? En het voetballen?’ vroeg ik geschrokken.

Maar zij was opgelucht. Ze aaide beurtelings over mijn -en haar neuspunt, en schraapte steeds haar keel. Uit haar broekzak toverde ze een scheidsrechtersfluit. Raadselachtig cadeautje van haar vader. Ze mocht het niet aan moeder vertellen.

Met een scheldende papagaai zou die moeder ook niet uit de voeten hebben gekund. Als iets zich niet door haar liet bekeren, raakte ze in paniek.

Mira verhuisde naar Leiden voor een behandeling. Ik geloof niet dat het hielp. We bleven schrijven. Hoe zien gedachten er uit? Zijn het woorden? Beelden? Op papier bleven de tics weg. Haar ouders stuurden geld. En er werd -mag ik aannemen- regelmatig voor haar gebeden.

Ik ben eerder in haar Italiaanse appartement geweest. Ze klust een beetje nu ze tijdelijk is geschorst door de tuchtcommissie. Ooit schopte ze, tijdens een drangmoment, een gat in de muur waar ze later een kastje voor schoof. Gisteren heeft ze geplamuurd. Ze wiegt haar hoofd, raakt de herstelde muur met haar vingers aan, tien keer, twintig keer.

Ik omarm haar en vraag voorzichtig of ze zichzelf even in de hand kan houden, omdat ik even rust nodig heb.

Ze concentreert zich.

‘Zó gek dat je voor een vraaggesprek komt.’ zegt ze.

‘Ik ken jou en Tourette al mijn halve leven, maar kan er niets zinnigs over vertellen.’

Er wordt geroddeld en vergaderd over wat ze vorige maand tijdens een serie A-wedstrijd heeft geroepen.

Morgen fluit ze een potje straatvoetbal. Italiaanse jochies van veertien hadden haar gevraagd. Het deed goed.

Ik heb haar te weinig zien fluiten. Kijken hoe ze dat doet.

“Negen tegen negen” op het plein waar we de vorige avond een poppenvoorstelling zagen. Alle Italiaanse spaghetti-cliché’s op vijftig meter van Mira’s huis. De kleuters zaten op hun blote gat op de keien voor de poppenkast, volle waslijnen boven hun hoofd. Hun geschater echode in de schemer tegen de huizen rond het piazza. Ze gaan hier pas laat slapen. Vaders, moeders, opa’s en oma’s hingen uit de schuiframen, net als nu.

Rappe aanstellertjes trakteren ons op sambavoetbal. De broertjes Alberto en Emilio poorten hun tegenstanders zo virtuoos dat ze er applaus mee oogsten.

Ik let scherp op Miranda. Zolang ze geconcentreerd in de wedstrijd zit houdt Tourette zich koest.

Niemand merkt iets. Vloeken en tics laat ze pas lopen tijdens het juichen. Ben ik de enige die haar grimassen ziet ?

Eenmaal thuis bezweert ze de tics van morgen door nu vast medicijnen te slikken.

‘Mooi zo’ zeg ik.

‘Nou zeg !’

‘Wat gebruik je?’

‘Beetje Haloperidol, beetje Prozac, slokje homeopatie. Het maakt Tourette minder, maar mij ook.’

Zo heb ik het nog nooit bekeken.

De volgende ochtend zitten we aan de keukentafel. Zonder vragenlijstje.

De gewraakte wedstrijd:

Atalanta Bergamo – Lazio Roma

Ze zucht, schudt haar hoofd, vindt het Atleti Azzurri stadion ‘nooit een goeie plek’. Vindt het ‘te klein om groot te zijn en omgekeerd’.

Het is mistig die dag. Ze gaat te laat van huis en moet racen. Ze komt niet toe aan mediteren en vergeet haar pillen in te nemen.

‘Hoogst onprofessioneel’, zegt ze, ‘Je laat je niet knechten door de klok. Niet goed. Ik was nauwelijks op tijd om mijn assistenten te spreken en de piepvlaggen te controleren.

Mario Postoli, die dag mijn eerste assistent, weet hoe het zit met mij. Hij nam me apart en vroeg of het goed ging. Daar heb ik ‘ja’ op gezegd. Omdat ik mezelf onder controle dacht te hebben.

Die mist had volgens het weerbericht moeten afnemen, iets waarop ik had willen wachten. Maar er was geen mogelijkheid om later te spelen en het stadion was afgeladen. Er moest worden afgetrapt. Je kon de toeschouwers gedempt horen morren. Die konden het spel ook niet goed volgen. Ik rende me kapot om alles te kunnen zien, je zag letterlijk geen bal! Toen Tomasso Rocchi voor Lazio scoorde liep ik naar Mario en vroeg voor de gein: 'Weet jij wie er heeft gescoord?' Maar die had het hele doelpunt niet zien vallen!

Mijn tics waren op dat moment niet heviger dan anders. Als ik vloekte hield ik mijn arm voor mijn mond, alsof ik hoestte.

Na rust trok de mist op. Halverwege de tweede helft scoorde Lazio opnieuw, nu door Zàrate, die buitenspel leek te staan. Bergamo protesteerde fel. Er was een kopduel tussen Lazio's Rocchi en Bergamo's Bellini aan het doelpunt voorafgegaan. Volgens de spelers van Bergamo, had Rocchi daarbij de bal als laatste aangeraakt. Maar ik twijfelde niet, ik zag de bal Bellini's wreef raken voor hij voor Zàrate neerplofte. Ook de assistenten waren eensluidend: doelpunt.

Ik had door de Tourette wel moeite mijn lichaam te laten spreken. Voor een speler is het nodig om onmiddellijk te begrijpen welke beslissing de arbiter heeft genomen en waarom. Ik ben in het veld altijd goed in gebarentaal. Die dag kwamen mijn seintjes niet goed uit de verf.

Ik hoorde de doelman van Bergamo, Consigli, vloeken.

Het werd nog erger: vijf minuten na die goal gaf ik hem een indirecte vrije trap tegen, omdat hij hands maakte nadat de bal hem door Manfredi met de voet werd aangespeeld. En nu komt het: ik hef mijn arm boven mijn hoofd, Pandev legt aan, Rocchi staat naast me, Consigli veert in en ik roep tegen hem, héél hard en duidelijk: 'Pipparolo sporco!'... "Vuile rukker."

Altijd onderdruk ik mijn krachttermen tijdens het spel. Dat er iets doorheen kan slippen is logisch. Maar dat het een *Italiaans* schuttingwoord was schokte me. Ik heb nooit anders dan Nederlands gevloekt. Ze vonden me hier altijd wel idioot, maar nooit kwetsend.

Het leek alsof het hele stadion stilviel. Consigli begon in het Italiaans terug te schelden, en mijn assistenten kwamen het veld opgerend, zij hadden het ook gehoord. Consigli gaf ik rood, ik had geen keus.

Meteen na het duel is hij naar de tuchtcommissie gestapt, begrijpelijk. Laat nou juist bij die wedstrijd de externe auditor aanwezig zijn!

De aanklager bekeek de beelden, maar dat hoefde eigenlijk niet, het stond er duidelijk op.

Consigli's klacht is gegrond verklaard omdat men negeerde dat ik Tourette-patiënt ben. Maar dat wist iedereen bij de A.I.A., van hoog tot laag, en het is nooit een probleem geweest. De tuchtcommissie wil geen schikkingsregeling treffen. Ze heeft besloten dat ik een aantal competitieronden niet mag fluiten. Daartegen ben ik in hoger beroep gegaan. Ik was de kast al uit met één been, maar nu is er geen houden meer aan: Tourette en ik zijn straatnieuws in Bologna. Ik wacht af. Het oordeel van de beroepscommissie is van belang voor Tourrette-patiënten.'

Ik probeer te slapen. Waarom wilde Mira scheidrechter worden? Was het verlangen naar erkenning zo groot dat ze liever met Tourette-en-al in de schijnwerpers staat dan onopgemerkt te blijven?

En ik, waarom schrijf ik? Is uitgegeven willen worden ijdelheid en niet alleen de component van schrijven zelf?

Nee, ik zou ook schrijven als niemand me las.

Zoals Mira ook alleen maar fluit omdat ze niets anders wil dan les geven in respect en verbroedering. Zo is ze altijd geweest. Omdat ze weet hoe het is om verstoten te worden om iets waar je niets aan kunt doen.

De laatste dag. Ze laat me haar stad zien. Lekker weer, knappe mannen.

Ze bestelt "Tagliatelle al ragù" aan de Via Serlio en laat me beloven dat ik dat nóóit meer "Spaghetti Bolognese" zal noemen.

Ze schenkt prosecco en praat over de ultra-rechtse “Eerst Slager, Nu Burgemeester”, Giorgio Guazzaloca, die (voor het eerst in 54 jaar) gehakt maakte van de links-democraten in Bologna. En natuurlijk over Umberto Eco die les gaf in semiotiek, beeldtaal, aan de universiteit van Bologna, de oudste universiteit ter wereld.

Semiotiek. Alsof er nog niet genoeg taal is om je in te vergissen. Tijdens ons gesprek kletst Tourette er soms doorheen als een luidruchtige kleuter die een consequente opvoeding nodig heeft en heel veel liefde. En natuurlijk een goedlachse moeder als Mira.

‘Laat me je straks even naar het vliegveld brengen.’ zegt ze.

‘Liever niet !’

Op de dag van de uitspraak mail ik haar:

Wat heeft de Beroepscommissie besloten?

Ik dacht Tourette te kennen, maar dat was natuurlijk onzin. Mag ik alles opschrijven zoals ik het zie?

Een paar vragen heb ik nog:

-Hoe lang kun je je beheersen onder druk? Ik heb gezien dat het je lukt, maar altijd komen de tics weer terug.

-Waarom zijn het altijd krachttermen? Op youtube staat een filmpje van een fake- Tourette patient die zichzelf zogenaamd heeft aangeleerd reclameteksten uit te schreeuwen: “ Calvé pindakaas! Smeuig tot op de bodem!” Een flauwe grap, maar het geeft te denken.

-Hoe kijk je terug op de wijze waarop je ouders met je omgingen?

Ze mailt terug:

Gebruik alles maar, het is wel oké. De beroepscommissie heeft in mijn voordeel beslist. Men heeft mij mijn eigen syndroom als een medaille op de borst gespeld en geen enkele speler mag er ooit nog naar wijzen!

Fijn, ik ben tevreden, laten we verder geen aandacht meer aan dat incident schenken. Want hoe dieper je nadenkt, hoe absurder je leven blijkt; een kamer zonder deur. Millimeter voor millimeter heb ik de mijne uitgezaagd met behulp van één enkel fluitje.

Gisteren las ik D. Hooijer : “De woorden kwamen niet in mijn brein op, ze vertrokken uit mijn mond en waren al op weg naar andermans oren voor ik ze kon goedkeuren. Zou ik hersens hebben vlak achter mijn neus, een streng cellen die van het oog direct naar mijn tong gaat?”

Dat herken ik. Op zo’n moment weet ik zeker dat ik als aap geboren had moeten worden, en dat men dat te laat inzag. Maar ik sta er niet te lang bij stil.

Tourette is een niesbui: je kunt het niet tegenhouden, het moet eruit. Het lucht ook op. Want het is alsof je druk opbouwt. Het borrelt in je op, het verzamelt zich, een soort slappe lach, nee, veel erger dan de slappe lach, explosiever, een orgasme.

*Altijd als ik het een tijdje heb tegengehouden volgt daarna de ontlading. Dan loop ik tikkend en tierend door mijn huis. Krijg je de volgende dag de burens weer: met wie ik nú weer ruzie had... Gelukkig hebben zij het nieuws gevolgd; elk nadeel heb z’n voordeel, *canta che ti passa*.*

De grootste ruzies liggen inmiddels achter me: die met mezelf...

Waarom het altijd krachttermen zijn? Geen idee.

Ik zou inderdaad liever “Pindakaas” willen roepen of “Suikerbeest”. Het zal nooit gebeuren.

Laatst las ik een onderzoek in Science Now. Een Engelse psycholoog legde vijf jaar geleden een verband tussen vloeken en het afnemen van pijn. Zijn vrouw lag te bevallen en godverdomde de hele verloskamer bij elkaar. Achteraf schaamde ze zich enorm. Hij verbaasde zich over het verschijnsel,

maar er bestond geen literatuur over. Hij droeg zijn studenten op twee lijstjes te maken: één met vijf vloeken voor als ze met een hamer op hun duim zouden slaan en één met vijf woorden die de onderdelen van een tafel benoemen.

De ene groep moest, met de handen in ijswater, onder zo luid mogelijk vloeken proberen zo lang mogelijk de kou te trotseren, de andere groep mocht slechts tafelonderdelen schreeuwen.

De groep die “fuck !” of “shit !” riep hield de ijs-pijn beduidend langer uit dan de groep die alleen “houtschroef” of “tafelpoot” mocht schreeuwen. Vloeken verlicht pijn, zo blijkt. Mijn “pijn” in elk geval. Als je zoiets eenmaal weet ga je ook anders tegen de wedstrijd aankijken. Een scheldende speler laat ik duidelijk weten dat ik hem gehoord heb, maar mijn kaarten houd ik zo lang mogelijk op zak. Scheidsrechters zijn er om de hoofdrolspelers te helpen het spel volgens de regels te spelen en er een mooi spektakel van te maken. Een mooi spektakel betekent dat er niet meer dan 25 tot 26 onderbrekingen zijn geweest. Een scheids op het hoogste niveau zit één op de zes beslissingen fout, volgens de statistiek. Hoe je de boodschap overbrengt is belangrijker dan de boodschap zelf. Je hebt scheidsrechters die zelfs een polonaise uit de hand laten lopen, Collina zou er grijze haren van krijgen. Ik ga geen kaarten uitdelen zoals een Amerikaanse politicus handdrukken.

Mijn ouders baanden zich een weg naar de hemel door zich, toen mijn jeugd erop zat, niet langer in te laten met een kind dat vloekte. Wat mij betreft is God al lang dood, maar omdat niemand zijn kist durft dicht te timmeren is de lucht vergeven van verrotting. En dat zeg ik, niet mijn Tourette. Ziek zijn is voor mij juist een vorm van gezondheid. Ik bedoel: Tourette is niet het probleem, het is de oplossing. Ik bedoel: een perfect mens, als die zou kunnen bestaan, zou de meest abnormale zijn die je kon vinden. Wie zich in die gedachte vindt kan Tourette accepteren en (een beetje) beheersen. Mijn ouders hadden me daar op kunnen wijzen maar waren zelf zo ver nog niet. Heb jij veel van je ouders geleerd?

Morgen Bologna – Lecce. Een beslissende wedstrijd. We verloren van Reggina en speelden gelijk tegen Torina. We zien ons petje al weer richting B-serie drijven.

En heerlijk, even geen gefluit voor mij. Ik mag juichen en vloeken zoveel ik wil !

Mannaggia, va a farti fottere !! (oftwel: Kus m'n kont!).

Ti amo, sputasentenze!

je Mira